

Austrougarsko carstvo

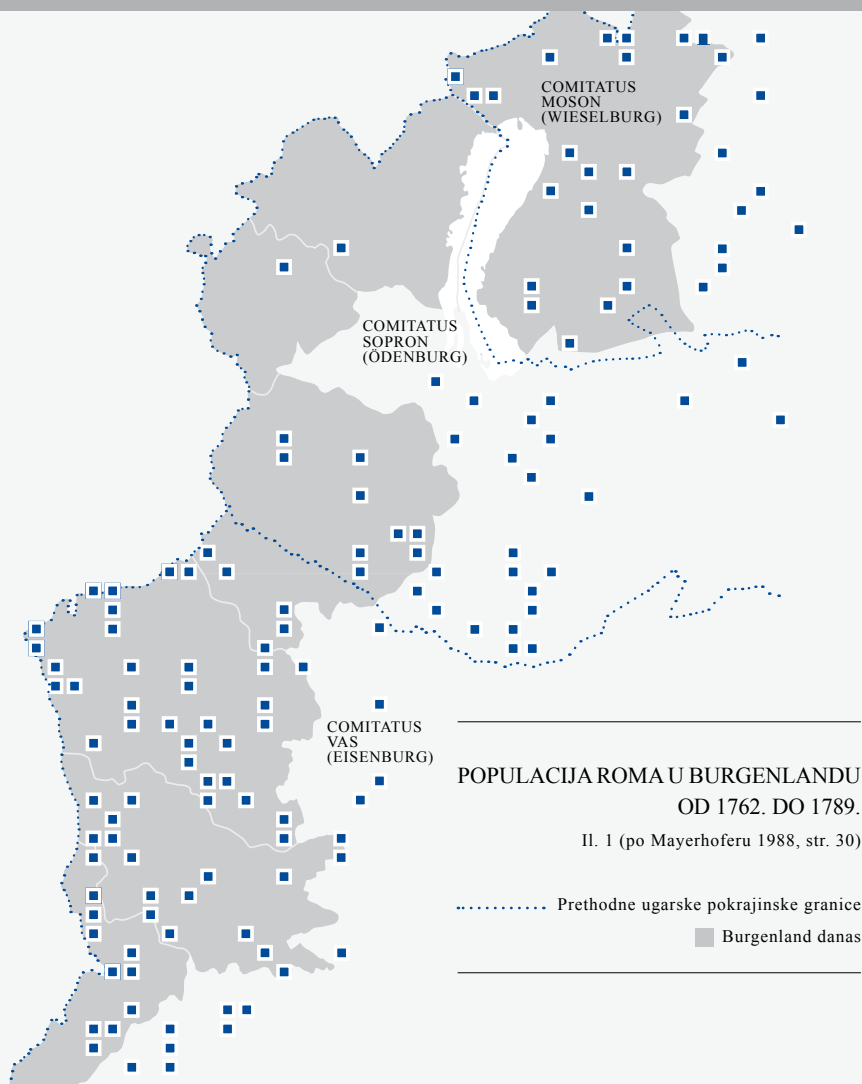
Predio urednik

Novi metod: asimilacija | Četiri ukaza Marije Terezije | Slabi rezultati | Neuspeli pokušaji u Španiji i Nemačkoj

➤ *Već u prvom stadijumu, ljudi su pokušali da spreče Rome da vode svoj tradicionalni način života i očuvaju kulturnu tradiciju. U doba prosvetljenog apsolutizma vladari su uglavnom nametali politiku asimilacije većini stanovništva. Carica Marija Terezija i njen sin Josif II posebno su podsticali programe koji su imali za cilj asimilaciju i nastanjivanje Roma. Umesto fizičkog nasilja pojavljuje se novi oblik surovosti kako bi se nekontrolisani i za državu neproductivni „Cigani” transformisali u nastanjene, korisne osobe: Romima je dodeljena zemlja, nije im više bilo dozvoljeno da se služe romskim jezikom (Romani) i da se međusobno venčavaju, bili su popisivani i na kraju su im oduzimali decu. Ipak, ove mere su bile uspešne samo u zapadnoj Ugarskoj, današnjem austrijskom Burgenlandu i obližnjim zemljama. Na ostaloj teritoriji carstva, kao i u Španiji i Nemačkoj, gde je pritisak ka asimilaciji bio intenzivniji, asimilaciona politika vladara bila je neuspešna.*

UVOD

Period prosvetljenog apsolutizma obeležile su značajne promene u politikama vladara prema „Ciganima”. Suočivši se sa svim neuspelim pokušajima da ih zauvek proteraju sa svojih teritorija, od druge polovine XVIII veka pa naovamo, vladari apsolutisti tražili su nove metode i načine kako bi rešili „problem s Ciganima”. Zbog toga je asimilacija na osnovu ukaza vladara postala jedan od metoda proterivanja i progona Roma, što je i danas praksa.

Novi metod: asimilacija

Četiri ukaza Marije Terezije

Slabi rezultati

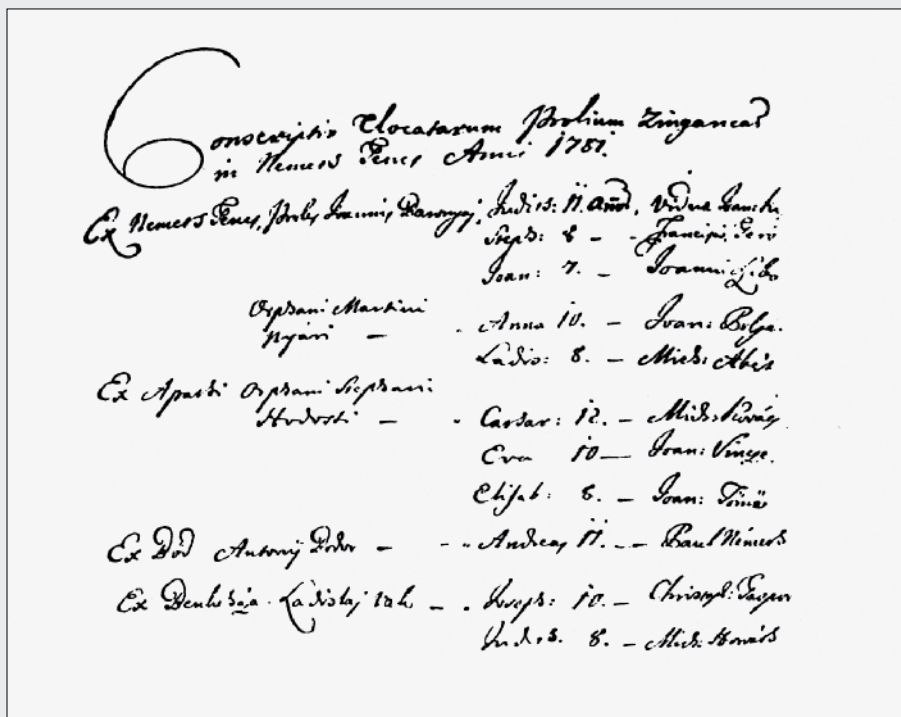
Neuspeli pokušaji u Španiji i Nemačkoj

Il. 2

Marija Terezija, carica Austrougarskog carstva

(from Vacha 1992, p. 295)

Il. 3 (Detalj)

Lista dece „Cigana” „ponovo naseljenih” u 1782.

(iz Mayerhofer 1988, str. 29)

NOVI METOD: ASIMILACIJA

Mere, koje su primorale Rome da se odreknu svog načina života su preduzele kako bi se uklonila „nekontrolisana muka i nevolja” i kako bi se tzv. neproduktivni delovi populacije transformisali u „poštovane, pokorne i vredne ljude”. Najvažniji cilj ovih mera bio je da se Romi odviknu od lutanja i da se dotadašnje „lutalice i beskućnici Cigani” stalno nastane. Njihovo primoravanje na život u ruralnim sredinama ili na da to da se obuče građanskoj trgovini, kao i destrukcija njihovog kulturnog identiteta, trebalo je da dovede do njihove asimilacije u društvo.

Nesumnjivo se u to vreme iza primudne asimilacije krio primarni motiv - aspiracija centralizovane države da kontroliše svoje građane i integriše Rome u postojeći ekonomski sistem. Ipak, opredeljenja nekih vladara apsolutista takođe su igrala ulogu. Oni su smatrali časnom dužnošću „civilizovanje Cigana” podizanjem nivoa njihove „re edukacije” kako bi postali „dobri hrišćani”.

Politika asimilacije u tom periodu bila je sprovedena na način na koji je prosvetčenost gledala na ljudska bića: pojedinci su smatrani „sposobnim da uče i da se usavršavaju”. Istovremeno, mere koje su preduzete kako bi se Romi asimilovali zasnivaju se na pretpostavci da je njihova kultura, u principu, inferiorna. Fizičko istrebljenje „Cigana” zamenjeno

je uništenjem njihove kulture i tradicionalnog načina života. Samo u poređenju s brutalnim proganjanjem u prethodnom periodu, novi način ophođenja prema Romima mogao bi se smatrati progresivnim. Osim toga, metode korišćene u „civilizovanju” Roma, poput oduzimanja dece, u mnogim slučajevima bile su brutalne i nehumane.

Veoma rane pokušaje asimilacije Roma koju je sprovodila država susrećemo u Španiji, već 1619. godine. Vlasti su težile da prisile Rome da se nastane, i koristile metode asimilacije, poput zabrane romskog jezika (romani) (1633), odvajanja roditelja od dece i smeštanja dece u sirotišta, kao i slanja muškaraca i žena u odvojene radionice (1686, 1725).

ČETIRI UKAZA MARIJE TEREZIJE

Marija Terezija, carica Austrougarskog carstva, svojim politikama asimilacije bila je primer mnogim vladarima apso-

lutistima. U pokušaju da prisili Rome da se zastalno nastane kao „novi građani” ili „novi zemljaradnici”, izdala je tokom svoje vladavine (1740-1780) četiri značajna ukaza. Ovim ukazima Rome je trebalo prisiliti da odustanu od svog načina života.

Prvim ukazom (1758) „Cigani” su prisiljeni da se nastane. Oduzeto im je pravo na posedovanje konja ili kola kako bi bilo sprečeno „nomadstvo”. Zatim, Romima je dodeljena zemlja i seme, i bili su dužni da predaju deo svoje žetve, kao i ostali odani kruni.

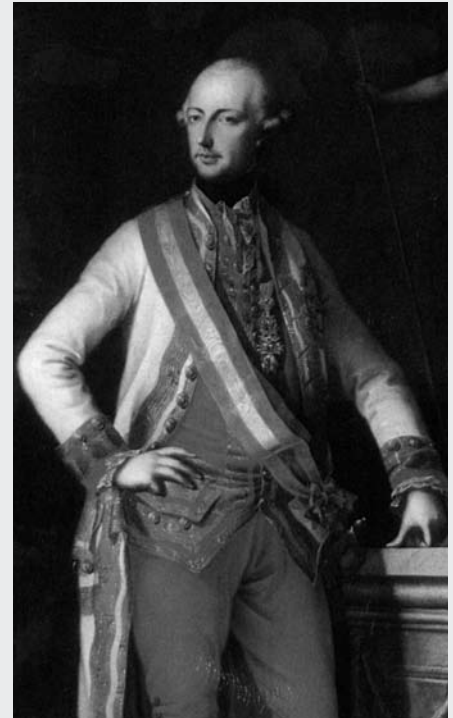
„NADZOR NAD CIGANIMA”

Neki osnovni principi Uputstva o nastanjenju i nadzoru nad Ciganima („De Domiciliatione et Regulatione Zingarorum”), koje je 9. oktobra 1783. godine izdao vladar Josif II:

- Romima nije više dozvoljeno da podižu svoje šatore u šumama; zapravo primorani su da iznajme zemlju u gradovima i u oblastima s malo šume.
- Jurisdikcija vojvoda zamenjena je jurisdikcijom Vrhovnog suda.
- Romima nije dozvoljeno da drže konje samo kako bi ih prodavali. Kmetovima je dozvoljeno da imaju konje, ali samo za rad, i ni pod kakvim uslovima nisu mogli da trguju njima.
- 24 udarca palicom određeno je kao kazna za one koji se služe „ciganskim jezikom”.
- Ista kazna primenjivana je za one koji jedu strvine.
- Romima nije dozvoljeno da se međusobno venčavaju.
- Okružne sudije („Jurassores”) treba da mesečno izveštavaju o načinu života Roma.
- Broj Roma muzičara je smanjen.
- Deca Romi, starija od četiri godine, treba da budu razmenjivana između susednih gradova najmanje svake druge godine.

II. 4

(skraćeno i prevedeno iz Mayerhofer 1988, str. 27f.)

II. 5

Sin Marije Terezije, Josif II.

(from Vacha 1992, p. 322)

Trebalo je da grade kuće, a ako su želeli da napuste svoja sela, trebalo je da traže dozvolu i navedu određeni razlog.

U drugom ukazu (1761) termin „Zigani”, koji je u to vreme uobičajeno korišćen za Rome, zamenjen je terminima „Ujpolgár” (na mađarskom jeziku - „novi građanin”), „Ujparasztok” („novi zemljoradnik”), „Ujmagyar” („novi Mađar”) ili „Ujflakosok” (ili latinski „Neocolonus”, „novi naseljenik”). Trebalo je da se odreknu svog načina života, kao i svog imena, kako bi se ubrzao proces integracije. „Cigane dečake” trebalo je naučiti da

trguju ili regrutovati u vojnu službu u šesnaestoj godini, kako bi bili u stanju da služe.

Godine 1767. Marija Terezija oduzela je jurisdikciju vojvodama i svi „Cigani” su bili pod lokalnom jurisdikcijom (treći ukaz). Istovremeno, naređeno je da se izvrši njihov popis, i na osnovu ukaza, popis je tada prvi put sproveden.

U četvrtom ukazu, koji je izdat 1773. godine, zabranjivao se brak između Roma. Mešani brakovi su podsticali novčanom naknadom. Dozvola za brak, ipak, izdavala se na osnovu

potvrde o „ispravnom načinu života i poznavanju katoličke verske doktrine”. Pošto su carica i njeni savetnici smatrali da je uspešno „udomljavanje” osnova za „civilizovanje Cigana”, ona je naredila da se sva deca starija od pet godina oduzmu od svojih roditelja i da se smeste u mađarske zemljoradničke porodice, koje bi se, u zamenu za novac, brinule o njihovom hrišćanskom odgajanju. Deca bi rasla izolovana od svojih roditelja u različitim opštinama, pohađala školu, a kasnije naučila da se bave trgovinom ili zemljoradnjom. [II. 3]

SLABI REZULTATI

Iako je naslednik Marije Terezije, Josif II (1780-1790) oslobodio Rome iz Bukovine koji su živeli u ropstvu, on je nastavio politiku asimilacije koju je započela njegova majka. Uputstvo „de Domiciliatione et Regulatione Zingarorum”, koje je izdato 1783. godine, još

rigoroznije je pojačalo asimilaciju. Ne samo da je bilo više zabrana, poput obaveznog prihvatanja načina odevanja i jezika seljaka, koje su nametnute Romima, nego im je prećeno strogim kaznama ako bi prekršili ove zabrane. Za korišćenje „ciganskog jezika”, npr. zakon je predviđao bičevanje od 24 udaraca. Uprkos ovim sankcijama za kršenje, prinudne mere Marije Terezije i Josifa II bile su efikasne samo u određenoj

meri. Njihov uspeh je zabeležen samo na prostorima današnjeg Burgenlanda, gde su se Romi, zapravo, nastanili i do danas ostali tamo. Veliki broj Roma se tamo uspešno asimilovao: često se deca nisu vraćala svojim roditeljima, ostajala su na farmama svojih staratelja ili učila da se bave trgovinom i venčavala se u neromskoj porodici. U nekoliko gradova Romi su se potpuno asimilovali u seosku populaciju. Proces asimilacije se

U putopisu koji je napisala francuska spisateljica iz XIX veka nabrojani su užasni utisci koje je na nju ostavila „krađa” romske dece:

„Tog dana, užasnog za te ljude, dana o kom oni i dalje misle preplašeni, vojnici se pojavili s kolima i odvedoše Ciganima njihovu decu, od novorođenčadi do mladenaca, koji su još uvek nosili svoja venčana odela. Očaj jadnih ljudi ne može se opisati. Roditelji su se bacali na zemlju ispred vojnika i verali se po kolima koja su odvozila njihovu decu. Odgurani su štapovima i kundacima, a pošto nisu mogli da prate kola koja su odvozila ono što im je bilo najdraže, njihovu malu decu, mnogi roditelji su istog trena izvršili samoubistvo. Cigane („Zigains”) nisu mogli ubediti niti u veliku moralnost koja im je propovedana, niti u korisnost njihovih žrtava.”

II. 6

(prevedeno iz Mayerhofer 1988, str. 26)

ogledao u nestanku prethodnih mnogobrojnih porodičnih imena sa popisa „Cigana”.

Ipak, u ostalim teritorijama carstva, Romi su pružili otpor načinu

života koji im je nudila država, izbegli su stroge prinudne mere i ponovo počeli da lutaju. U to vreme u državi nije bilo dovoljno stručnih ljudi koji bi sproveli propise u delo ili vratili

Rome koji su pobegli. Šta više, pošto su uglavnom bili sačinjeni prema željama vlasti, spiskovi zabrana često nisu pokazivali nikakvu potrebu za akcijom. [II. 3, 4, 6]

NEUSPELI POKUŠAJI U ŠPANIJI I NEMAČKOJ

Liberal španski kralj Karlos III (Carlos Tercero) pokušao je da „civilizuje Cigane” iste godine kada i Josif II (1783). U 44. članu svoje Pragmatike on im je zabranjivao lutanje, upotrebu njihovog jezika („el caló”), nošenje odeće tipične za njih i trgovinu konjima, kao i ostalu putujuću trgovinu. Kralj je želeo da se „Gitanosi” nastane na mestu koje sami odaberu i da se bave „ispravnom” trgovinom.

Ovakve mere su bile osuđene na neuspeh jer ih nije prihvatao ostatak populacije - gradovi i njihovi stanovnici nisu želeli da prihvate Rome i zaposle ih. „Gitanosi” su nastavili da se bave svojom putujućom trgovinom, ali pod još težim i siromašnijim okolnostima.

U Nemačkoj su, u manjem obimu, preduzete slične mere. Neki vladari apsolutisti su pokušali da naведу „Cigane” da se nastane na njihovim teritorijama, kao npr. grof od Vitgenštajna, koji je 1771. godine podigao „cigansko naselje” Saßmannshausen. Fridrih II Pruski, savreme-

nik i rival Marije Terezije, osnovao je 1775. godine „cigansko naselje” Friedrichslohra u udaljenoj oblasti blizu Nordhauzena, kako bi naveo grupe Sintija koje su „tumarale po zemlji kao prosjaci i lopovi” da se zastalno nastane. Pokušaj transformacije Sintija u „čiste, ispravne, pokorne i marljive” ljude, što je bila državna ideja, jedno je propao. Nakon 1830. godine odrasli su bili povereni radionicama, a samostan „Martinsstift” u Erfurtu je preuzeo brigu o deci.

Bibliografija

Fraser, Angus (1992) *The Gypsies*. Oxford / Cambridge: Blackwell | **Heinschink, Mozes F. / Hemetek, Ursula (eds.) (1994)** *Roma. Das unbekanntes Volk. Schicksal und Kultur*. Wien: Böhlau | **Mayerhofer, Claudia (1988)** *Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart*. Wien: Picus | **Rommel, Franz (1993)** *Die Roma Rumäniens. Volk ohne Hinterland*. Wien: Picus | **Vacha, Brigitte (ed.) (1992)** *Die Habsburger. Eine europäische Familiengeschichte*. Graz: Styria | **Vossen, Rüdiger (1983)** *Zigeuner. Roma, Sinti, Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung*. Frankfurt am Main: Ullstein